

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. VI. De Gloria Patri. Varii errores recensentur, & confutantur de Hymni hujus origine, & institutione. Quid sit Deum glorificare. Vera gloria quae sit. Inanis gloria sugillatur, laudatur humilitas.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

ad Gentes. Usus tamen communis Occidentalis Ecclesiæ est, ut dexterâ manu Crucis expressio à fronte ad ventrem, & à sinistra ad dexteram producat. Dicimus autem; In nomine ad significandum trium personarum indistinctam Divinitatem. Pater in fronte collocatur tanquam principium sine principio, prima persona Deitatis. Filii nomen pronunciat, cum uterum tangimus, quia ex utero ante Luciferum genitus, & in plenitudine temporis in utero Virginis incarnatus salutem operatus est in medio terræ. Spiritum sanctum exprimimus, cum manum à sinistra parte ad dexteram protendimus, quia videlicet à Patre & Filio utriusque nexus, & amor procedit: & sicut Christus de morte transivit ad vitam, ita nos de miseria transire speramus ad gloriam secundum spem vitæ æternæ. De Crucis signo diffusissime scribunt Jonas Episcopus Aurelianensis, & Dungalus adversus Claudium Iconoclastam Episcopum Taurinensem, itaque Chrysostomus Homilia quinquagesima quinta in Matthæum. Extant quoque de Cruce doctissimæ lucubrationes Julii Lipsii, & Jacobi Gretseri. De ejusdem veneratione antiquos canones refert Antonius Augustinus *k*, de qua re plura etiam habent Baronius *l* in Annalibus, & Jacobus Bosius in Cruce triumphante. Arnoldus Abbas Bonævallensis *m* hoc apposito signo muniri ait & quod patet, & quod latet, ut habeat caro, & spiritus secura præsidia. Etiam in nummis Crux imprimi solet in testimonium, & jusjurandum bonitatis monetæ in pondere, & materia, ut Nicolaus Oresmius Episcopus Lexoviensis *n* testatur: vel in testimonium Christianæ Religionis, ut scribit Anastasius Abbas initio libri contra Judæos. Quod autem in præliis Crux adversus Crucem congregiatur, portentum est, quod primò apparuit in expeditione Constantii adversus Maxentium *o*: nec enim aliis auspiciis tantum nefas debuit inchoare, quam cum hæreticus Imperator adversus Tyrannum decertaret. Nicolaus Primus *p* in responsione ad consulta Bulgarorum, eos hortatur exemplo Constantini, cui dictum est *in hoc signo vinces*, ut Crucem ferant in signo militari, eam prius caudam equi portarent. Finio, si Crucem prius humiliter salutaverit. Salve bona Crux, splendidior stellis, Lunâ micantior, rutilantior Sole, quæ tanquam vernantibus gem-

mis membris ornata Salvatoris, & pretioso Dei sanguine purpurata super astra cœli felices ramos expandis. Salve lignum electum germinans vitam, fructificans jucunditatem, oleum stillans lætitiæ, balsamum sudans spiritualium deliciarum. Tu salus mundi perditæ, tu portus periclitantium, tu justitiæ norma, tu morum disciplina, tu pugnantium virtus, tu vincientium gloria, tu præmium, & corona. O Crux amabilis, & dilecta salva nos omnes tremendo tuo signaculo munitos, ut qui te fieri voluit nostræ redemptionis primum instrumentum, per te quoque sanctificatos ad suæ gloriæ consortium nos transferat: quatenus in hac nostra qualicumque poenitentia Cruce feliciter consummati per ignominiam passionis ejus ad resurrectionis gloriam perducamur.

§. VI.

De Gloria Patri.

Varii errores recensentur, & confutantur de hujus Hymni origine, & institutione. Quid sit Deum glorificare. Vera gloria quæ sit. Inanis gloria sugillatur, laudatur humilitas.

I. Magnus Basilius incomparabilis Ecclesiæ Doctor, qui sub Valente Imperatore floruit *q*, libro de Spiritu sancto, quem in sui defensionem ad Amphilochem Iconii Episcopum scripsit, hujus versiculi: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, quem Patres antiqui hymnum glorificationis vocabant, duobus locis mentionem facit. Primò, capite septimo his verbis; Proinde quod à majoribus nostris dictum est, & nos dicimus, gloriam esse communem Patri cum Filio, quapropter & glorificationis Hymnos Patri simul cum Filio offerimus. Clarius deinde, & fusius capite vigesimo septimo, professionem fidei velut initium quoddam glorificationis fecimus. Sed quid faciendum est? Nunc enim doceant nos, ne baptizemus quemadmodum accepimus, aut ne glorificemus quemadmodum credimus; & paucis interjectis. Dictum est igitur nihil referre ad sensum, sive dicas; *Gloria Patri, & Filio, cum Spiritu sancto*: sive dicas, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui*

M m m m

san-

k Ant. Aug. l. 16, juris Pontif. tit. 14. *l* Baron. an. 60. *m* Arnol. de verb. Dom. c. ult. *n* Nic. Ores. de mut. monet. cap. 13. *o* Baron. an. 353. *p* Nicol. l. 1. c. 33.

q Baron. an. 371. n. 71. & seqq.

sancto. Magnus item Athanasius Archiepiscopus Alexandrinus, qui triginta & amplius annis ante Basilium florere cepit, libro de Virginitate, sive de Mediatione, nonne disertis verbis hunc Hymnum commemorat? Cum, inquit, surrexeris à mensa rursum gratias agendo trinis vicibus dicas: Misericors, & misericors Dominus escam dedit timentibus se; *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, rursumque post peractam glorificationem preces tuas absolvas. Ab hisce insignibus insignium virorum testimoniis ordiri libuit, quo plura errorum capita uno ictu rescinderem. Nam in primis lapsi sunt, qui ex Theodoret¹, ex Sozomeno², ex Tripartita³, & clarius ex Nicephoro⁴ u Flavianum Monachum Antiochenum Hymni hujus faciunt Auctorem. Cum enim Catholici Imperante Constantio Patrem cum Filio pari gloria celebrarent, Ariani verò ambiguis locutionibus Filium Patre inferiorem ostendere conarentur, Flavianus (ut isti ajunt) coacta Monachorum caterva primus omnium clara voce cantavit; *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*. Sed hunc Hymnum Flaviano antiquiorem esse Athanasii, & Basilii citatæ auctoritates convincunt. Errarunt & alii, qui post Walfridum Strabonem⁵ à magna Synodo Nicæna compositum fuisse affirmant: idque Heremias Sozomenus⁶ y indicare videtur, cum agens de Leontio Episcopo Antiocheno ait illum, tamen Ariani esset, eos tamen qui Hymnis fidei Concilii Nicæni consentientibus Deum laudarent, prohibere noluisse, ne populus seditionem conflaret. At verò glorificationis Hymnum non esse à Nicænis Patribus inventum Baronius⁷ Ecclesiasticæ antiquitatis instructissimum promptuarium concludit tum ex allato Basilii testimonio, tum quia fideles cum ab ipsis Apostolorum temporibus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizarentur, tres easdem personas jam dicto Hymno conglorificari ceperunt.

2. Sanè Ariani sicut baptismi formam, ita glorificationem corruperant, ut dicerent, *Gloria Patri per Filium in Spiritu sancto*: cum Catholici more usitato, & antiquitas tradito uterentur psallentes, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*. Cumque idem Ariani ore sacrilego blasphemantes assererent fuisse tempus, quando

Filius non erat cum Patre, adversus hujuscemodi sceleratam loquelam decrevit Nicæna Synodus, ut illa appendix, *Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen*, ad antiquam glorificationem adungeretur. Testatur id Concilium primum Vasense, seu Vasatense, verius Vasionense in Gallia paulò post Nicænum tempore Constantii Imperatoris sub Julio Papa celebratum, licet ejus Canones confusi existant cum Vasionensi Secundo sub Leone Magno; hac sanctione edita. Quia non solum in Sede Apostolica, sed etiam per totam Orientem, & totam Africanam, vel Italianam propter hæreticorum astutiam, qua Dei Filium non semper cum Patre fuisse, sed à tempore cepisse blasphemant, in omnibus clausulis post *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*; Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen, dicitur: etiam nos in universis Ecclesiis nostris hoc ita dicendum esse decernimus. Sicut autem diximus solemnem doxologiam non fuisse à Nicæna Synodo adinventam; ita etiam asseveramus non fuisse ab ea statutam, ut in fine ejusque Psalmi concineretur. Nam cum fuerint postea hac de re diversæ diversarum Ecclesiarum consuetudines, consentaneum est credere, nullam fuisse communem universalis Ecclesiæ præceptionem, à qua proculdubio nullus fidelium deviare præsumpsisset. Multi Scriptores alioquin fide dignissimi hanc legem canendæ doxologiæ in fine Psalmorum ad Damasum Papam referunt, à quo de hac re editam sanctionem ajunt Divo Hieronymo suadente, & procurante. Decepti sunt isti ob Epistolam Hieronymi ad Damasum, quæ habetur primo tomo Conciliorum in rebus Damasi, in qua hæc leguntur; Precatur ergo cliens tuus, ut vox ista psallentium in sede tua Romana diu noctuque canatur, & in fine Psalmi cujuslibet sive Matutinis, sive Vespertinis horis conjungi præcipiat Apostolatus tui ordo, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*, & quæ sequuntur. Decepti sunt, inquam, nam ut in calce prædictæ Epistolæ in Concilio Coloniae editis ex Baronio notatum est, ab eruditissimis Hieronymi res accuratius expendentibus ea tanquam adulterina, ac planè commentitia exploditur.

3. Imposturam detexit Joannes Cassianus⁸, qui de institutis Cœnobiorum differens ait; Illud etiam quod in hac Provincia vidimus, ut uno cantante in clausula Psalmi omnes astantes concinant cum clamore *Gloria Patri, & Filio,*

¹ Theodoret. l. 2. Eccl. hist. c. 24. ² Sozom. lib. 5. cap. 19. ³ Tripart. l. 4. cap. 35. ⁴ Niceph. Call. lib. 9. cap. 24. ⁵ Walfrid. de reb. Eccl. cap. 25. ⁶ Sozomen. loco citato. ⁷ Baron. an. 325.

⁸ a Cassian. lib. 2. de inst. cœnob. cap. 8.

& Spiritui sancto, nusquam per Orientem audivimus; sed cum omnium silentio ab eo qui cantat finito Psalmo orationem succedere: hac verò glorificatione Trinitatis tantummodo solere Antiphonam terminari. Ex his verbis quis non videat nullam fidem Epistolæ prædictæ esse adhibendam: Si Cassianus sagacissimus sacrorum rituum observator nusquam audivit gloriam post Psalmos in Oriente cantari, quomodo Hieronymus, qui quinquaginta ferè annis ante Cassianum floruit, potuit usum qui non erat in Occidentem transferre? Vigilius Papa b in fine omnium Psalmorum dicit ab omnibus ex more *Gloria Patri* asseverat: atque etiam quorundam reprehendit errorem, qui subductâ unâ syllabâ conjunctivâ perfectum conabantur minuere vocabulum Trinitatis dicentes, *Gloria Patri, & Filio, Spiritui sancto*. Apud Baronium c extat Canon Narbonensis Concilii, quod celebratum fuit æra 627. anno scilicet Christi 589. centum sexaginta, & amplius annis post obitum Hieronymi: Ut in psallendis ordinibus per quemque Psalmum gloria dicatur Omnipotenti Deo, per majores verò Psalmos, prout fuerint prolixiores, pausationes fiant, & per quamque pausationem gloria Trinitatis Domino decantetur. Ex quibus omnibus colligi potest, usum canendi gloriam in fine Psalmorum non tantam præ se ferre antiquitatem, quantam vulgus Scriptorum existimat. Scriptum de hoc Hymno tractatum anagogicum Joannes Gerson d mysticæ Theologiæ professoribus maximè utilem. Illud autem certissimum est, Hymnum glorificationis ab Apostolis compositum, à Patribus Nicænsis auctum, ab universa Ecclesia receptum omni reverentia cantandum esse. Qui enim irreverenter & nimis festinanter eum pronuntiant, non Deum glorificare, sed blasphemare dicuntur; de qua re notabilis visio S. Annonis Colonienfis Archiepiscopi refertur in ejus vita lib. 2. cap. 18. apud Surium die 4. Decembris. Gloria omnium Deus est, ait Hermes ille ter maximus in Pimandro, ac propterea ipsi soli debetur gloria, ut fiat quod scriptum est, e *Afferre Domino gloriam, & honorem, afferre gloriam nomini ejus*. Ut verò docet Fulgentius f, Quemadmodum non est aliud justificare, nisi justos facere; sic non est aliud glorificare, nisi gloriosos facere: Ideo quando Deus nos glorificat, facit nos glo-

riofiores, facit honoratioris: at verò cum nos ipsum glorificamus, nobis prodest, non illi. Nam quomodo eum glorificamus? Gloriosum dicendo; non faciendo. Proinde cum dixisset in Psalmo, g *Sacrificium laudis honorificabit me*, ne putares te aliquid præstare Deo offerendo illi sacrificium laudis, protinus addidit, *Et illic iter quo ostendam illi salutare meum*. Neque enim consistit glorificatio in novæ gloriæ adjectione ad eum qui glorificatur, sed in gloriæ jam habitæ manifestatione.

4. Rectè gloriam describit Romanæ eloquentiæ princeps h: Gloria est solida quædam res, & expressa, & non adumbrata: ea est consentiens laus honorum, incorrupta vox benè judicantium de excellenti virtute: ea virtuti resonat tanquam imago. Quod si veritas, & stabilitas veræ gloriæ necessariò attribui debent, quamnam vera gloria censenda erit, nisi illa duntaxat, quæ perpetua est, & immutabilis? Quantum enim inter gloriam, & ignominiam, ait Chrysostomus i, tantum inter cœlestem illam gloriam, & hanc humanam est differentiæ. *Vani sunt filii hominum, mendaces filii hominum in stateris, ut decipiant ipsi de vanitate in idipsum k*. Et unde tibi gloria putride vermis? Nonne scriptum est l; *Sine me nihil potestis facere? Si ergo accepisti omnia, quid gloriaris quasi non acceperis? Quare quod alienum est usurpas tibi? Solum Deo honor, & gloria*, inquit Apostolus m. Et ipse Dominus per Prophetam n quid dicit? *Gloriam meam alteri non dabo*. Non ergo gloriatur sapiens in sapientia, nec fortis in fortitudine, nec dives in divitiis. Omnis enim qui se exultat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur: Vera, & secunda gloriatio est in Domino gloriari, sicut ille Dei præco nos hortatur dicens o; *Qui gloriatur, in Domino gloriatur*. Quæ verba explicans speciali sermone Bernardus ait: Noverat Apostolus gloriam propriam esse Creatoris, non creaturæ: sed consideravit rationalem creaturam adeò affectare gloriam, ut aut vix, aut nunquam ab hoc compesci desiderio possit, quippè quæ ad imaginem facta est Creatoris. Propterea secundum datam sibi à Deo sapientiam saluberrimum adinvenit consilium dicens: Quandoquidem persuaderi nobis non potest non gloriari, saltem qui gloriatur, in Domino gloriatur. Enimvero, ut ait Hieronymus p, si ab

M m m m 2 homi-

b Vigil. epist. 1. c Baron. au. 597. num. 31. d Gerson tom. 3. de hymn. Gloria. e Psalm. 28. Fulg. l. 1. ad Monimum.

g Psalm. 49. h Cicero 3. Tuscul. i Chryf. hom. 17. de Rom. k Psalm. 61. l Joann. 15: 5. m 1 Tim. 1: 37. n Isa. 48: 11. o 1 Cor. 3: 31. p Hier. in c. 5. ep. ad Gal.

hominibus quero gloriam, vitium est: si à Deo, virtus est. Hæc meminisse nos decet, cum gloriam Domino cantamus, ut juxta verbum Prophetæ q *Benedicta sit gloria Domini de loco suo*, de corde scilicet humili, & pacifico, de corde mundo, & recto, quia, ut dicit Chrysostomus r, Cum Deum glorificamus, sed non rectè vivimus, tunc maximè in ipsum contumeliosi sumus.

S. VII.

De alleluja.

Hujus vocis præconia ex Patribus. Cur ex Hebraico in Græcum, vel Latinum idioma non sit translata. Cur certis diebus intermittatur. Cur prolixiori modulatione cantetur. A quo primum cantari cæperit. Ejus multiplex usus. Quid Latine significet. Addita quadam ex Hebraico fonte de decem præcipuis nominibus Dei.

1. **L**audem singularem apud eruditos invenit in explicandis divinis Officiis vir doctrina, & sanctitate conspicuus Rupertus s Abbas Tuitiensis. Ab ejus elegantissimis verbis libet hanc tractationem de cantico Domini Alleluja exordiri. Alleluja, inquit, Latine linguæ peregrinum nomen est, cujus mysterium velut quoddam gaudii stillicidium de divitiis supernæ Hierusalem primum in mentem Patriarcharum, & Prophetarum, post in Apostolorum ora plenius per Spiritum sanctum delapsum est. Significat enim æternum Angelorum, & beatarum animarum convivium, quod est semper laudare Dominum, & præsentis, semperque videndi vultus Dei novum sine fine cantare miraculum. Quapropter non interpretatum hoc Hebraicum nomen remansit, ut peregrinum ab hac vita gaudium peregrinum nihilominus signaret potius, quam exprimeret vocabulum. Quoniam igitur futuræ beatitudinis quasi proprium est vocabulum, jure eo tempore magis frequentatur, quo resurgens Dominus ejusdem beatitudinis spem nobis propinavit, & promissum. Hinc dum Pfallimus Alleluja, jubilamus magis, quam canimus, unamque brevem digni sermonis syllabam in plures neumas, vel neumarum distinctio-

q *Ezech. 3. 12. r Chryl. ho. 7. ad Philip. f Rupert. l. 1. de divin. offic. cap. 355*

nes protrahimus, ut jucundo auditu mens attonita repleatur, & rapiatur illuc, ubi sancti exultabunt in gloria, latrabuntur in cubilibus suis. Hæc Rupertus, qui & idem argumentum fufius alibi r prosequitur. Beda u quoque Venerabilis omni disciplinarum genere sua ætate doctissimus, ejusdem cantici referans arcana, Rectissimè, ait, & pulcherrimè generalis sanctæ Ecclesiæ mos inolevit, ut hoc Divinæ laudationis carmen propter reverentiam primæ auctoritatis à cunctis per orbem fidelibus Hebræa voce cantetur. Quod ideo fit, ut per talis consonantiam devotionis omnis admoneatur Ecclesia, quia & nunc in una fidei confessione, ac dilectione Christi consistere debeat, & ad illam in futuro patriam festinare, in qua nulla diversitas mentium, nulla est dissonantia linguarum. Idcirco autem plures magistri Ecclesiæ decantationem Alleluja tempore Quadragesimæ intermittendam esse sanxerunt, ut novæ ejus repetitio majorem, gratioremque Paschalibus solemnibus honorificentiam reddat, & splendorem. Sed & hoc in mysterium maximè designare voluerunt, quod in hujus exilii peregrinatione, sicut ex parte novimus, & ex parte prophetamus, ita etiam ex parte Dominum laudamus dicentes cum Propheta, *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Cum vero nostram patriam, terram scilicet viventium, domumque regni cælestis nobis olim à Domino repromissam intrare meruerimus, tunc ut illum perfectè intueri, sic etiam perfectè valebimus collaudare. Ex his duorum præclarissimorum hominum sententiis manet explicatum, cur Alleluja nativi idiomatis primigeniam retinuerit vocem, cur certis diebus intermittatur, cur prolixiori notarum decursu cantetur. Alia quædam adferunt alii haud contemnenda.

2. Augustinus x: Nec Latino, nec barbaro licet Alleluja in suam linguam transferre: Amalarius y Alleluja quod cantatur in recordatione æternæ lætitiæ, tam lætitiæ electorum, quam laudem Domini ad memoriam reducit. Omittitur tempore Septuagesimæ, & loco ejus dicitur *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ*, quia cum Latina lingua humilior sit Hebræa, admonemur nos debere informari ad humiliorum conversationem in tempore Septuagesimæ, quam

t *Id. ibid. l. 4. c. 8. u Beda hom. in Dominic. post Ascens. x Aug. epist. 178 y Amalar. lib. 3. cap. 13.*